

UOT: 479.24; 001.89; 347.77

SAMİR ALLAHVERDİYEV**AZƏRBAYCANDA İNNOVASIYA SAHİBKARLIĞININ
İNKİŞAF MƏRHƏLƏLƏRİ**

Məqalədə Azərbaycanın innovasiya sahibkarlığının mövcud vəziyyəti və onun inkişaf mərhələləri tədqiq olunur.

Müstəqillikdən əvvəl və sonrakı dövrlərdə ölkədə iqtisadi vəziyyət araşdırılaraq qeyd olunur ki, 1996-cı ildən etibarən aparılan məqsədyönlü siyasət nəticəsində ölkədə makroiqtisadi sabitlik bərqərar olunmuş, sahibkarlığın təşəkkülü və inkişafı istiqamətində ilk addımlar atılmışdır.

Regionlarda innovasiya yönümlü sahibkarlığın inkişafı istiqamətində təhlillər aparılır, sənayenin inkişafında sahibkar subyektlərin fəaliyyəti araşdırılır.

Sonda ölkə üzrə iqtisadi inkişafın təmin olunması məqsədilə innovasiya sahibkarlığını stimullaşdıran tədbirlərin bundan sonra da davam etdirilməsi məqsədmüvafiq hesab edilir.

Açar sözlər: *sahibkarlıq, innovasiya, mərhələ, mikro, kiçik və orta sahibkarlıq, sənaye.*

Ötən əsrin əvvəllərindən Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində yeyinti və yüngül sənaye sahələri: ipəkçilik, balıqçılıq, kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı, emal sənayesi, texniki dərman bitkiləri istehsalı, mədən və hasilat sənayesi və s. inkişaf etməyə başlamışdır.

1980-1990-cı illərdə Sovetlər birliyini bürüyən iqtisadi böhran Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatından yan keçmədi, digər sahələrdə olduğu kimi bu, sənayenin innovasiya yönümlü inkişafına əngəllər törətdi [4].

Müstəqillik qazandıqdan sonra ölkədə iqtisadi və siyasi vəziyyətin kəskinləşməsi müəssisələr arasındakı əlaqələrin pozulmasına, idarəetmədə boşluqların yaranmasına, müəssisələrin xammal və avadanlıqlarla təchizatının pisləşməsinə gətirib çıxardı. Ölkədə müharibə şəraitinin davam etməsi və ərazinin xeyli hissəsinin işğal altında olması, ölkə ərazisində inkişaf edən yeyinti və yüngül sənaye sahələrinin inkişafında xeyli zaman, durğunluğun yaranması ilə nəticələndi.

Lakin 1993-1996-cı illərdə ölkədə aparılan məqsədyönlü siyasət, həyata keçirilən sistemli tədbirlər nəticəsində ölkədə makroiqtisadi sabitlik bərqərar olundu, nəticədə sahibkarlığın təşəkkülü və inkişafı istiqamətində ilk addımlar atılmağa başlandı. 1996-cı ildən etibarən isə bu istiqamətdə ciddi nəticələr əldə olundu. Qısa zamanda ölkə iqtisadiyyatında əsaslı dəyişikliklər yarandı, inflyasiyanın qarşısı alındı və büdcə kəsiri ÜDM-nin 1-2%-i səviyyəsinə endirildi. Ölkə dərin iqtisadi böhran vəziyyətindən dinamik iqtisadi inkişafı təmin edən makroiqtisadi sabitlik dövrünə gəlib çıxdı.

Azərbaycanın əlverişli təbii coğrafi mövqeyi və ərazinin zəngin yeraltı və yerüstü təbii resurs potensialına malik olması xarici ölkə iş adamlarının ölkəyə investisiya qoyuluşuna marağı artırdı. 1994-cü ildə dünyanın aparıcı şirkətlərinin ölkəmizdə "Əsrin müqaviləsi" kontraktlarına qoşulmaları Azərbaycan iqtisadiyyatında əsaslı dönüş oldu. Xarici ölkə sahibkarları innovativ texnologiyaları və yeni, modernləşmiş istehsal üsullarını Azərbaycan neft sənayesinə tətbiq etməyə başladılar.

Iqtisadiyyatın inkişafı ilə bağlı yeni-yeni layihələr həyata keçirilərək, iqtisadiyyatda struktur dəyişikliklər yarandı: enerji, kimya, maşınqayırma, tikinti-inşaat, yeyinti və yüngül sənaye sahələrində inkişaf sürətləndi, sənaye sahələrinin yenidən qurulması məqsədilə

xarici investorların cəlb edilməsi üçün tədbirlər görüldü. Görülmüş məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrinə investisiya axını gücləndi və sahibkarlığın inkişafı üçün əlverişli zəmin yarandı.

Göründüyü kimi müstəqillik əldə olunduqdan sonra ölkəmizdə sahibkarlıq iqtisadi inkişafın tələbləri və xüsusiyyətləri baxımdan müxtəlif inkişaf mərhələləri keçmişdir. Şerti olaraq bu mərhələləri xüsusiyyətlərinə müvafiq aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1993-cü ilə qədər olan mərhələ. Bu mərhələni ölkədə iqtisadi islahatların həyata keçirilməsində yol verilən ləngimələr, həyata keçirilən epizodik tədbirlərdə systemsizlik kimi xüsusiyyətləri ilə xarakterizə etmək olar. Belə bir vəziyyət iqtisadi fəaliyyət sahələrində inkişaf göstəricilərinin səviyyəsinin aşağı düşməsinə, maliyyə və istehsal sahələrində qeyri-sabitliyin hökm sürməsinə səbəb olmuşdur. Bu isə bazar iqtisadiyyatına istiqamətlənmiş sistemli islahatlara başlamağa, özəlləşdirmənin həyata keçirilməsi və sahibkarlığın təşəkkülünə dövlət müdafiə sisteminin formalaşmasına ehtiyac olduğunu ortaya çıxarmışdır [7].

1993-2002-ci ilədək olan mərhələ. Bu mərhələni real islahatlar üçün zəruri şərtlərin təmin olunması, siyasi və makroiqtisadi sabitliyin əldə edilməsi, sahibkarlığın təşəkkülü istiqamətində ilkin tədbirlərin görülməsi, sahibkarlığın inkişafına dəstək istiqamətində tədbirlər görülməsi, özəlləşdirmənin həyata keçirilməsi, idarəetmədə struktur dəyişikliyin aparılması ilə xarakterizə etmək olar.

Bu müddət ərzində ÜDM-in azalmasının qarşısının alınması təmin olunmuş, inflyasiya minimal səviyyədə saxlanılmış, əsas makroiqtisadi göstəricilərin artım dinamikası müşahidə olunmuş, sahibkarlıq subyektlərinin sayı dinamik artmış, xarici investisiya axını güclənmişdir.

2002-2015-ci illəri əhatə edən mərhələ. Bu mərhələ sahibkarlığın inkişafının dövlət müdafiə sistemində köklü dəyişikliklərin aparılması ilə xarakterizə edilə bilər [7].

Sahibkar subyektlərin maliyyə təminatının yaxşılaşdırılması, iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi, infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi, sahibkarların hüquqlarının müdafiəsinin yüksək səviyyədə təmin olunması, insan kapitalının inkişafı kimi tədbirlər bu mərhələdə icra edildi. Nəticədə, ölkə sahibkarlarının istehsal yönümlü inkişafa meylləri artmış, regionlarda işgüzar fəaliyyətin canlanması, sahibkarların cəmiyyətdəki mövqeyinin möhkəmləndirilməsi müşahidə olundu. Sahibkarları inkişaf edən iqtisadiyyata uyğun kadrlarla təmin etmək məqsədilə istedadlı gənclərin qabaqcıl ölkələrə təhsil almaq üçün göndərilməsinə başlandı.

Məşğulluğun təmin olunması, regionlarda sənaye, aqrar və turizm kimi sahələrin inkişafı, ixrac potensialının reallaşdırılması, innovasiya sahibkarlığının təşəkkülü və inkişafı bu mərhələyə təsadüf edir.

2015-ci ildən sonrakı mərhələ. Bu mərhələ ölkədə qeyri-neft sektorunun inkişafı istiqamətində köklü islahatların aparılması, innovativ sahibkarlığın inkişafı və təşviq edilməsi, innovasiya infrastrukturunun yaradılması, müxtəlif ərazilərdə sənaye, yaxud texnologiya parkları, sənaye məhəllələrinin yaradılması, sahibkarlığın inkişafına xidmət edən müxtəlif istiqamətlərdə "Strateji Yol Xəritələri"nin hazırlanması, iri layihələrin həyata keçirilməsində dövlət-özəl əməkdaşlığının təmin edilməsi, gömrük (idxal-ixrac) və vergi sahəsində dərin islahatların həyata keçirilməsi, eləcə də sahibkarlığın inkişafına stimül verən bir sıra digər iqtisadi tədbirlərin təmin olunması ilə xarakterizə etmək olar [7].

Bu mərhələdə dövlətin yeritdiyi məqsədyönlü iqtisadi siyasət nəticəsində iqtisadiyyatda, xüsusən də ixracatda qeyri-neft sənayesi üzrə yüksək nəticələr əldə olundu. Belə ki, sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların 2021-ci ilədək dayandırılması, lisenziyaların və bununla bağlı tələb olunan sənədlərin sayının kəskin azaldılması, sahibkarların məhkəməyə

müraciət imkanlarının asanlaşdırılması və sahibkarlıqla bağlı mübahisələrə baxılmasının effektivliyinin artırılması, ölkədə gömrük və vergi islahatlarının aparılması sahibkarlığın (kiçik və orta) inkişafına, xüsusilə də, innovativ sahibkarlığın (startapların) inkişafına təkan vermiş, idxal-ixrac əməliyyatlarının kəmiyyət və keyfiyyətə inkişafı üçün stimül yaratmışdır.

İqtisadi və dövlət idarəetmə aparatında aparılan struktur islahatları ölkədə iqtisadiyyatının bütün sahələrinin, o cümlədən sahibkarlıq sektorunun inkişafına güclü təkan vermişdir. Nəticədə 2015-ci ildə ölkə üzrə 4671,6 min nəfər məşğul əhalinin 75,0%-i, yəni 3495,5 min nəfəri qeyri-dövlət sektorunda sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmuş, hər il sahibkarlıq subyektlərinin say tərkibi dövlət sektorunda çalışanların azalması hesabına xeyli artmışdır.

Cədvəl 1

Azərbaycanda 2015-2019-cu illərdə əmək bazarının əsas sosial-iqtisadi göstəriciləri

Nö	Göstəricilər	2015	2016	2017	2018	2019
1.	İqtisadi fəal əhalinin sayı (min nəfər)	4915,3	5012,7	5073,8	5133,1	5190,1
2.	Məşğul əhalinin sayı (min nəfər)	4671,6	4759,9	4822,1	4879,3	4988,5
	O cümlədən;	1176,1	1171,4	1158,4	1154,9	1156,8
	- Dövlət mülkiyyətində (min nəfər)					
	- Qeyri-dövlət mülkiyyətində (min nəfər)	3495,5	3588,5	3663,7	3724,4	3781,7

Mənbə: www.stat.gov.az.saitinin məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Cədvəl 1-in məlumatlarından görünür ki, əgər 2015-ci ildə 3495,5 min nəfər qeyri-dövlət sektorunda çalışmışdırsa, hər il dinamik artaraq bu göstərici 2019-cu ildə 3781,7 min nəfərə qədər yüksəlmişdir. 2015-ci ildə məşğul əhalinin 75,0%-i, 2016-cı ildə 75,4%-i, 2017-ci ildə 76,0 %-i, 2018-ci ildə 76,3 %-i və 2019-cu ildə isə 75,8 %-i qeyri dövlət bölməsində fəaliyyət göstərmişdir.

Sahibkarlığın inkişafını stimullaşdıran Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik bazasının formalaşdırılması, özəlləşdirmənin həyata keçirilməsi bu gün sahibkarlığın bir sistem halında inkişafına şərait yaratmışdır.

Cədvəl 2

2019-cu ildə Azərbaycanda fəaliyyətdə olan mikro, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin iqtisadi və inzibati rayonlar üzrə bölgüsü

Nö	İqtisadi rayonlar	Cəmi	Mikro	Kiçik	Orta
1.	Ölkə üzrə cəmi:	271304	262622	5956	2726
	O cümlədən:				
2.	Bakı şəhəri	129989	124317	4026	1646
3.	Abşeron iqtisadi rayonu	22786	22236	365	185
4.	Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	24825	24374	290	161
5.	Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	13327	13055	164	108
6.	Lənkəran iqtisadi rayonu	13653	13427	151	81
7.	Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	11270	11047	140	83
8.	Aran iqtisadi rayonu	37403	36664	480	259
9.	Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	4287	4178	73	36
10.	Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	381	350	24	7
11.	Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	5937	5822	75	40
12.	Naxçıvan MR	7446	7158	168	120

Mənbə: www.stat.gov.az.saitinin məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Cədvəl 2-nin məlumatlarına əsasən deyə bilərik ki, 2019-cu ilin sonuna ölkədə 271304 vahid sahibkarlıq subyektləri fəaliyyət göstərmişdir. Ondan 262622 vahid mikro, 5956 kiçik və 2726 vahid isə orta sahibkar subyektləridir.

Ölkə üzrə sahibkarlıq subyektlərinin 47,9%-i, yəni 129989 vahidi təkcə Bakı şəhərində, 14,0%-i, yəni 37403 vahidi Aran iqtisadi rayonu ərazisində, 8,4%-i, yəni 22786 vahidi Abşeron iqtisadi rayonunda, 9,2%-i, yəni 24825 vahidi Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu ərazisində, ən az isə 0,14% sahibkarlıq subyekti 381 vahid olmaqla Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonun ərazisində yerləşir. Ölkə üzrə sahibkarlıq subyektlərinin qeyri-bərabər yerləşməsinin əsas səbəbi əhalinin mərkəzi şəhərlərdə sıxlığının üstünlük təşkil etməsi və iş yerlərinin kənar bölgələrdə az olması ilə izah olunur. Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramlarının həyata keçirilməsi, sahibkarlığın inkişafının stimullaşdırılması üzrə digər normativ-hüquqi aktlar gələcəkdə bölgələrdə sahibkarlığın innovativ yönündə inkişafı üçün zəmin yaradacaqdır.

Son illərin statistik məlumatlarına əsaslanaraq deyə bilərik ki, Azərbaycanın iqtisadi rayonlarında da sahibkarlıq subyektləri tərəfindən cari qiymətlərlə məhsul buraxılışının həcmi ildən ilə artmışdır. Nəticədə ölkə üzrə cari qiymətlərlə məhsul buraxılışı 2015-ci ildəki 57445,7 mln. manatdan 2019-cu ildə 89106,1 mln. manata çatmışdır ki, bu da 31660,4 mln. manat çox məhsul buraxılışı deməkdir. Bu isə 2015-ci ildə buraxılan məhsulun 55,0%-dən çoxdur.

Cədvəl 3

Azərbaycanın iqtisadi rayonlarında 2015-2020 ci illər ərzində sahibkarlıq subyektləri tərəfindən cari qiymətlərlə məhsul buraxılışı (mln. man.)

№	İqtisadi rayonlar	2015	2017	2018	2019	2020
1.	Ölkə üzrə cəmi: O cümlədən:	57445,7	78185,7	86493,7	89106,1	79256,7
2.	Bakı şəhəri	40355,4	55790,7	62499,9	60910,4	51325,8
3.	Abşeron iqtisadi rayonu	1578,7	2300,4	3062,5	5313,9	5529,4
4.	Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	2757,4	3699,8	3724,2	4150,7	4348,5
5.	Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	1131,4	1541,1	1639,4	1879,8	1970,1
6.	Lənkəran iqtisadi rayonu	1456,9	1872,6	1887,2	1822,9	1741,6
7.	Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	1214,4	1611,4	1723,7	2132,7	1950,9
8.	Aran iqtisadi rayonu	4890,5	6459,2	6926,3	7521,1	7076,0
9.	Yuxarı Qarabağ iqtisadi ray.	377,1	598,9	541,7	637,0	632,9
10.	Kəlbəcər-Laçın iqtisadi ray.	70,1	73,8	78,1	97,8	103,4
11.	Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	589,2	798,8	883,3	1026,1	890,1
12.	Naxçıvan MR	3024,6	3439,0	3527,4	3613,7	3688,0

Mənbə: www.stat.gov.az.saitinin məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Cədvəl 3-ün məlumatları təhlil edilərkən məlum olur ki, 2015-ci ildən etibarən ölkənin iqtisadi rayonları üzrə cari qiymətlərlə məhsul buraxılışı 2019-cu ilə qədər dinamik olaraq artmış, lakin 2020-ci ildə pandemiya tədbirləri ilə əlaqədar olaraq bəzi iqtisadi rayonlar istisna olmaqla, əksəriyyət iqtisadi rayonlarda 2019-cu illə müqayisədə azalmışdır. Ölkə sahibkarlarının ən çox fəaliyyət göstərdiyi Bakı şəhərində cari qiymətlərlə məhsul buraxılışı 2015-ci ildəki 40355,4 mln. manatdan artaraq 2019-cu ildə 60910,4 mln. manata çatmışdır ki, bu da 20555,0 mln.manat və ya 51,0% çox məhsul buraxılışı deməkdir. Lakin Bakı şəhərində 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə məlum tədbirlərlə bağlı sahibkarlıq subyektlərində fəaliyyətin azalması hesabına 9584,6 mln. manatlıq cari qiymətlərlə məhsul buraxılışı azalmışdır.

Ölkədə sahibkarlığın inkişafı istiqamətində həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər, sosial-iqtisadi inkişafa dair dövlət proqramlarının tətbiqi, Strateji Yol Xəritələrinin davamlı iqtisadi inkişaf istiqamətində təsiri bütün iqtisadi rayonlarda sahibkarlığın inkişafına şərait yaratmış, nəticədə 2019-cu ilə qədər ölkənin iqtisadi rayonlarında cari qiymətlərlə məhsul buraxılışının həcmi xeyli artmışdır.

2020-ci ildə isə 2019-cu illə müqayisədə Abşeron, Gəncə-Qazax, Şəki-Zaqatala, Kəlbəcər-Laçın və Naxçıvan iqtisadi rayonları istisna olmaqla digər rayonlarda cari qiymətlərlə məhsul buraxılışı nisbətən azaldığından, ölkə üzrə bu göstərici 2019-cu ildəki 89106,1 mln. manatdan 2020-ci ildə 79256,7 mln. manata düşmüşdür. Bu isə ölkə üzrə əvvəlki ilə nisbətən 2020-ci ildə cari qiymətlərlə 9,8 mln. manat dəyərində az məhsul buraxılışı deməkdir.

Azərbaycan iqtisadiyyatında aparıcı sahə neft sənayesi olsa da dövlətin iqtisadi siyasətinin əsas tərkib hissəsi qeyri-neft sektorunun inkişafıdır. İqtisadi fəaliyyət sahələrində sahibkarlığın payının artırılmasına şərait yaradılması bu məqsədi daşıyır [6]. Sahibkarlığın inkişafında diqqətdə saxlanılan sahələr içərisində sənaye məhsullarının istehsal həcminin artırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Aparılan təhlillər göstərir ki, son on il ərzində sənaye məhsulunun istehsal həcmi 1,6 dəfə artmaqla 48 milyard manata çatmışdır.

Cədvəl 4

Azərbaycanda sənaye məhsullarının (iş və xidmətlərin) istehsalı (milyard manat)

№	İllər Göstəricilər	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.	Sənaye məhsulları. Cəmi istehsal	30	35	34	32	26	32	40	48
2.	O cümlədən: Sahibkarlıq sektorunda	24	28	28	25	20	26	32	40
3.	Dövlət sektorunda	6	7	6	7	6	6	8	8

Mənbə: www.stat.gov.az/cource/industri/ saitinin məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Göründüyü kimi 2010-cu ildə ölkədə cəmi 30 milyard manat məbləğində sənaye məhsulu istehsal edilmiş, ilbəil artaraq 2018-ci ildə ölkədə 48 milyard manatlıq sənaye məhsulu istehsal edilmişdir ki, bu da 2010-cu illə müqayisədə 18 milyard manat çoxdur. 2018-ci ildə istehsal olunmuş sənaye məhsulunun 40 milyard manatlığı və ya 83,3 %-i sahibkarlıq sektorunda istehsal olunmuşdur.

2015-ci ildən sahibkar subyektlərə elmi-texniki yardım göstərmək məqsədilə strukturlar yaradılaraq innovasiya infrastrukturunun formalaşdırılması istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atılmağa başlanmışdır. Regionlarda sosial-iqtisadi inkişafın təmin olunması üçün innovasiyaların iqtisadiyyata transformasiya olunması sahibkarlığa innovativ yanaşmanın əhəmiyyətini artırmaqdadır. Bu gün Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafında müasir texnologiya və yeni məhsul növlərinin tətbiqinə əsaslanan innovasiyalı istehsal mühüm yer tutur [2].

Araşdırmalar belə deməyə əsas verir ki, ölkəmizin iqtisadiyyatı bu gün aktiv innovasiya dövrünü yaşayır. İnnovasiya fəallığının təmin edilməsi innovasiya infrastrukturunun inkişafı ilə birbaşa bağlıdır. Bu məqsədlə ölkədə biliyə əsaslanan sahələrin və elmtutumlu texnologiyaların inkişaf etdirilməsi ilə yanaşı, qeyri-neft sektorunun inkişafı da daim diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Bütün bunlar isə ilk növbədə innovasiyaların idarə edilməsinin mütərəqqi metod və təkmilləşdirilmiş təşkilati-iqtisadi mexanizmlər sisteminin yaradılmasını tələb edir [6].

Azərbaycanda innovativ texnologiyaya əsaslanan sahibkar subyektlərin inkişafı, bazar iqtisadiyyatının hərəkətverici qüvvəsi kimi, xüsusi əhəmiyyətə malikdir. İnnovasiya yönümlü sahibkarlığın inkişafı, xüsusilə, iqtisadiyyatın diversifikasiyasını təmin etməklə, istehsal edilən məhsulların rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılmasına, istehlak tələbinin yerli xammallar hesa-

bına ödənilməsinə, iqtisadi fəal əhalinin mobilliyinin artırılmasına və əhalinin məşğulluğunun təmin olunmasına şərait yaratmaqla iqtisadi inkişafı həyata keçirir. Bu baxımdan, sahibkarlığın innovativ inkişafı mütəmadi olaraq dövlət tərəfindən dəstəklənməkdədir.

İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, bu ölkələrdə iqtisadi inkişafın təmin olunmasında sahibkarlıq subyektləri əsas rol oynayır. Belə ki, ölkədə iqtisadi artımın yaradılmasında, yeni iş yerlərinin açılmasında bu sektor digər sektorlarla müqayisədə xeyli üstünlüyə malikdir. Aparılan araşdırmalardan məlum olur ki, inkişaf etmiş ölkələrdə ÜDM-in 50-60% dən çoxu sahibkarlıq subyektləri, xüsusilə, kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri tərəfindən istehsal olunmuşdur.

İqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafının təmin olunmasında inkişaf etməkdə olan dövlətlərdə də sahibkarlıq sektorunun inkişafı istiqamətində geniş miqyaslı iqtisadi tədbirlər həyata keçirilir. Onların bu sahədə başlıca məqsədləri sahibkarlıq subyektlərinin dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi ilə yanaşı, eyni zamanda onların yeni iqtisadi inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsidir. Bu strateji məqsədə nail olmaq üçün ilk növbədə müəssisələrin rəqabətqabiliyyətliliyini yüksəltmək, sahibkarlıq subyektləri tərəfindən istehsal olunmuş məhsulların bazar payını və innovativ texnologiyalar əsasında istehsalın həcmi artırmaq, istehlakçı tələbatına uyğun keyfiyyətli məhsul istehsalına nail olmaq əsas məsələ kimi qarşıya qoyulur.

Ölkəmizdə iqtisadiyyatın neftdən asılılığını aradan qaldırmaq məqsədilə qeyri-neft sektorunda istehsal olunan məhsulların istehsal həcmi və keyfiyyət göstəricilərini yaxşılaşdırmaqla ixracının stimullaşdırılması, həmçinin, ölkədə məşğulluğun təmin olunması və biznes mühitinin daha yaxşı təşkili kimi əhəmiyyətli məsələlərin həllində sahibkarların innovasiya yönümlü fəaliyyətinə dəstək vermək məqsədilə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən silsiləli dövlət tədbirlərinin həyata keçirilməsi bundan sonra da davam etdirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əhmədov S.T. Kiçik və orta sahibkarlığın inkişafının mövcud vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi yolları // AMEA-nın Xəbərləri. İqtisadiyyat elmləri seriyası, 2018 (noyabr-dekabr), s. 134-141.
2. Əliyeva G.O. İnnovasiya və investisiya siyasətinin prioritetlərinin birgəliyi və sənayenin davamlı inkişafı // Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Elmi əsərlər toplusu, 2015, № 2, s. 124-130.
3. İsmayılov B.V. Sahibkarlığın çevik idarə edilməsi mexanizminin formalaşdırılması // AMEA-nın Xəbərləri. İqtisadiyyat elmləri seriyası, 2018 (sentyabr-oktyabr), s. 51-58.
4. Hüseynova A. Azərbaycanda innovasiya fəaliyyətinin inkişaf yolu // Azərbaycan vergi jurnalı, 2015, № 4 (124), s. 130-144.
5. Manafov Q.N. Keçid iqtisadiyyatı-sahibkarlıq fəaliyyətinin formalaşmasının zəruri mərhələsidir / "Azərbaycan iqtisadiyyatında keçid dövrünün başa çatması: təhlil və nəticələr. Milli inkişaf modelinin formalaşması problemləri" mövzusunda Respublika Elmi-praktiki konfransın materialları. Bakı, 2010, 982 s.
6. Nəcəfova T.R. Azərbaycanda sahibkarlıq sektorunun müasir inkişaf səviyyəsi // AMEA-nın Xəbərləri. İqtisadiyyat elmləri seriyası, 2020 (yanvar-fevral), s. 62-67.
7. www.stat.gov.az

Naxçıvan Dövlət Universiteti

E-mail: allahverdiyev.samir777@gmail.com

Samir Allahverdiyev

STAGES OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN AZERBAIJAN

The paper examines the current state of innovative entrepreneurship in Azerbaijan and its stages of development.

Examining the country's economic situation before and after independence, we have noted that macroeconomic stability has been established in the country as a result of purposeful policy pursued since 1996. The first steps have been taken in the formation and development of entrepreneurship.

The analysis of the development of innovation-oriented entrepreneurship in the regions is carried out, the activities of business entities in the development of the industry are studied.

In the end, it is considered expedient to continue measures to stimulate innovative entrepreneurship to ensure economic development in the country.

Keywords: *entrepreneurship, innovation, stage, micro, small and medium business, industry.*

Самир Аллахвердиев

ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

В статье исследуется современное состояние инновационного предпринимательства в Азербайджане и этапы его развития.

Анализируя экономическую ситуацию в стране до и после обретения независимости, отмечается, что в результате целенаправленной политики, проводимой с 1996 года, в стране установлена макроэкономическая стабильность, сделаны первые шаги в становлении и развитии предпринимательства.

Проведен анализ развития инновационно-ориентированного предпринимательства в регионах, изучена деятельность хозяйствующих субъектов в развитии промышленности.

В конце концов, считается целесообразным продолжить меры по стимулированию инновационного предпринимательства с целью обеспечения экономического развития в стране.

Ключевые слова: *предпринимательство, инновации, этап, микро-, малый и средний бизнес, промышленность.*

(İqtisad elmləri doktoru, professor Ağarza Rüstəmov tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma tarixi: İlk variant 16.07.2021

Son variant 27.08.2021